

1349), *er-Red 'ale'z-Zenâdika ve'l-Cehmiyye* (Şezerâtü'l-belâtin içinde, Kahire 1375/1956, s. 4-40), *el-'Aqide* (İbn Ebû Ya'lâ, *Tabakâtü'l-Hanâbile* içinde, Kahire 1371/1952, II, 293-308); Mecdüddin İbn Teymiyye, *el-Müntekâ min aḥbârî'l-Muştafâ* (I-II, Kahire 1350-1351/1931-1933, 1398/1978; Beyrut 1398; Riyad 1402, 1403); Kâsım b. Sellâm, *Kitâbü'l-Emvâl* (Kahire 1353/1934); Muînüddin el-İcî, *Câmi'u'l-beyân fi tefsiri'l-Kur'ân* (yalnız III. cilt, gözden geçirme: Ahmed Muhammed Şâkir, Kahire 1355/1936); Süyûtî, *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir* (Kahire 1356/1938); Şemseddin İbn Abdülhâdî, *el-'Ukûdû'd-dürriyye fi menâkıbi Şeyhi'l-İslâm Ahmed İbn Teymiyye* (Kahire 1356/1938; Beyrut 1406/1986); İbn Allân, *Delilü'l-fâlihîn şerhu Riyâzi's-şâlihîn* (Kahire 1357/1938); Ebû Ya'lâ el-Ferrâ, *el-Aḥkâmü's-sultânîyye* (Kahire 1357/1938, 1386/1966, 1394/1974, 1408/1988); Semev'el el-Mağribî, *Bezlü'l-mechûd fi ifhâmî'l-yehûd* (Kahire 1358/1939); Dârimî, *Reddû'l-İmâm ed-Dârimî 'Osmân b. Sa'id 'alâ Bişr el-Merisi el-'anid* (Kahire 1358/1939); İbn Sellûm, *Vesiletü'r-râğibîn ve buğyetü'l-müstefidîn* (Kahire 1365); Münzirî, *Muhtaşaru Süneni Ebî Dâvûd* (I-VIII, Kahire 1367-1369/1948-1950, Hattâbî'nin *Me'âlimü's-süneni*'i, İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *Tehzibü Süneni Ebî Dâvûd* u ile, Ahmed Muhammed Şâkir ile birlikte); İbn Hibbân el-Büstî, *Ravzatü'l-'uḫalâ' ve nuzhetü'l-fuḫalâ'* (Kahire 1368/1949; Beyrut 1395/1975, 1397/1977, Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd ve Muhammed Abdürrezzâk Hamza ile birlikte); Mecdüddin İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-uşul ilâ eḥâdîsi'r-Resûl* (I-XIII, Kahire 1368-1375/1949-1955, 1400/1980, Abdülmeccid Selîm ile birlikte); Âcurrî, *eş-Şerî'a* (Kahire 1369/1950; Beyrut 1403/1983); İbnü'l-Lahhâm, *el-Aḥbârü'l-'ilmîyye mine'l-İhtiyârâtü'l-fıkhiyye min fetâvâ Şeyhi'l-İslâm İbn Teymiyye* (Kahire 1369/1950; Riyad 1418/1988), *el-Kavâ'id ve'l-fevâ'idü'l-uşûliyye vemâ yete'allaḫu bihâ mine'l-aḥkâmî'l-fer'îyye* (Kahire 1375/1956; Beyrut 1403/1983); Cemmâilî, *'Umdetü'l-aḥkâm* (Kahire 1371, 1373, 1379; Medine 1395; Cidde 1406/1985), *Min eḥâdîsi'l-enbiyâ'* (hadislerin tahriri: Ebû Abdullah Muhammed el-Affîfî, gözden geçirme ve takdim: Mustafa b. Adevî, Mansûre 1421/2001); İbn Ebû Ya'lâ, *Tabakâtü'l-Hanâbile* (I-II, Kahire 1371/1952); İbn Receb, *ez-Zeyl 'alâ Tabakâtü'l-Hanâbile*

(I-II, Kahire 1372/1953; I-IV, Kahire 1980, *Tabakâtü'l-Hanâbile* ile birlikte); İbnü'n-Neccâr, *Şerhu'l-Kevkebi'l-münîr* (Kahire 1372/1953, eksik); Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *et-Taḥkîk fi'ḥilâfî'l-ḥadîs* (Kahire 1373/1954, Şemseddin İbn Abdülhâdî'nin *Tenқиһu't-Taḥkîk*'i ile birlikte); Minhâcî, *Cevâhirü'l-'uḫûd ve mu'înu'l-ḫuḫât ve'l-muvakkî'in ve's-şühûd* (I-II, Kahire 1374/1955); İbn Dakikül'îd, *İḥkâmü'l-aḥkâm şerhu 'Umdetü'l-aḥkâm* (Kahire 1374/1955, 1418/1997; Beyrut 1407/1987; Ahmed Muhammed Şâkir ile birlikte); Merdâvî, *el-İnşâf fi ma'rifetü'r-râciḥ mine'l-ḫilâf* (I-XII, Kahire 1374-1378/1955-1958; Beyrut 1406/1986, 1990); Muhammed b. Abdülvehhâb, *Muhtaşaru Sireti'r-Resûl* (Kahire 1375/1956; Medine 1408/1988); Şemseddin es-Sehâvî, *et-Tuḫfetü'l-laḫife fi târiḫi'l-Medîneti's-şerife* (I-II, Kahire 1376-1378/1957-1958; Beyrut 1993); Takıyyüddin el-Fâsî, *el-'İḫdû's-semîn fi târiḫi'l-beledi'l-emîn* (I-VIII, Kahire 1378-1388/1958-1969, I. cilt: Fikî, II-VII. ciltler: Fuâd Seyyid, VIII. cilt: Mahmûd Muhammed et-Tanâhî; Beyrut 1406/1986); Zehebî, *el-Mühezzeb fi'ḫ-tişâri's-Süneni'l-kübrâ* (I-IV, Kahire 1390/1970, Hammâd İbrâhim Ahmed ile birlikte); Emîr es-San'ânî, *Taḫrîrü'l-'i'tiḫâd 'an edrâni'l-ilḫâd* (Amman 1412/1990). Bunlar dışında bazı başka neşirleri de bulunan M. Hâmid el-Fikî *Min Defâ'ini'l-künûz* adlı koleksiyon içinde (Kahire 1349/1931) İbn Batta, İbn Receb, Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, Muvaffakuddin İbn Kudâme el-Makdisî ve Ca'fer b. Muhammed el-Firyâbî'nin bazı risâlelerini yayımlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, Beyrut 1414/1993, III, 207; M. Fethî Osman, *es-Selefiyye fi'l-müctema'âti'l-mu'âşıra*, Küveyt 1401/1981, s. 136-137; Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, *Medhal ilâ târiḫi neşri't-türâsi'l-'Arabî*, Kahire 1405/1984, s. 69-70; Bekrî Şeyh Emîn, *el-Ḥareketü'l-edebîyye fi'l-Memleketi'l-'Arabiyyeti's-Su'ûdiyye*, Beyrut 1986, s. 81, 111; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Delilü'l-mü'ellesfâti'l-İslâmiyye fi'l-Memleketi'l-'Arabiyyeti's-Su'ûdiyye: 1400-1409*, Riyad 1413/1993, s. 83, 103, 286, 388, 438; a.m.f., *Mu'cemü'l-mü'ellifne'l-mu'âşirin: Vefeyât 1315-1424 (1897-2003)*, Riyad 1425/2004, II, 568; Muhyiddin Atıyye v.dğr., *Delilü mü'ellesfâti'l-ḥadîsi's-şerifi'l-maḫbû'a*, Beyrut 1416/1995, I, 38, 97, 303, 324, 325, 399, 404, 412, 415, 418; II, 525, 548; Ahmed b. Hacer Âlî İbn Ali, *eş-Şeyh Muhammed b. 'Abdilvehhâb*, Riyad 1419/1999, s. 115-116; Ahmed M. Tâhir Ömer, *Cemâ'atü enşâri's-sünneti'l-Muḥammedîyye ve cühüdühâ fi neşri 'aḫideti's-Selef* (doktora tezi, 1421-22), Câmîatü Ümmi'l-kurâ Külliyyetü'd-da' ve usûli'd-din,

s. 55-91, ayrıca bk. tür.yer.; Fethî Emîn Osman, *el-Beyânü'l-celi fimâ dâre beyne Şâkir ve'l-Fikî*, Kahire 1423/2002; a.m.f., "el-'Allâme Muhammed Hâmid el-Fikî mü'essisü Cemâ'ati enşâri's-sünneti'l-Muḥammedîyye", *et-Tevhîd*, XXIV/3, Kahire 1995, s. 55-57; Muvaffak b. Abdullah Ali Kedse, *Cühüdü's-Şeyh Muhammed Hâmid el-Fikî fi neşri'l-'aḫideti's-Selefiyye* (yüksek lisans tezi, 1423-24), Câmîatü Ümmi'l-kurâ Külliyyetü'd-da' ve usûli'd-din; Abdullah el-Akil, *Min A'lâmi'd-da' ve ve'l-ḥareketi'l-İslâmiyye*, Amman 1429/2008, I, 61, 435, 510; II, 766, 767; Ahmed el-Alâvine, *el-'Ulemâ'u'l-'Arabü'l-mu'âşirîn ve me'âlû mektebâtihim*, Beyrut 1432/2011, s. 183-184; M. Âtuf Abdülkerîm et-Tâcürî, *Cühüdü's-Şeyh Muhammed Hâmid el-Fikî fi tefsiri'l-Kur'âni'l-kerîm*, Kahire 1433/2012; "Mü'temuru râ'idü'l-menhecî's-Selefi bi-Mısr ve'l-'âlemi'l-İslâmî: eş-Şeyh Muhammed Hâmid el-Fikî", *et-Tevhîd*, XXXIX/460 (2010), s. 23-27; Üsâme Şehâde, "el-'Allâme Muhammed Hâmid el-Fikî (1310-1378 h. - 1892/1959 m.)", http://alrased.net/main/articles.aspx?selected_article_no=6412 (06.03.2014).

AHMET ÖZEL

FINDIKI

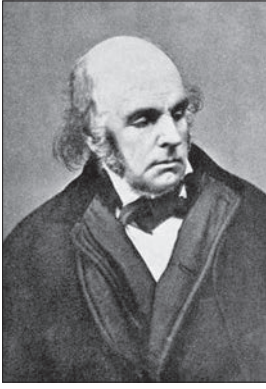
(bk. ERZEN, Ali).

FITZGERALD, Edward

(1809-1883)

Farsça'dan yaptığı tercümeleriyle tanınan İngiliz şarkiyatçısı, şair.

31 Mart 1809'da Suffolk Kontluğu'nun idare merkezi olan Ipswich şehri yakınındaki Bredfield köyünde varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Ailesi 1816'da Fransa'ya giderek bir süre Saint Germain ve Paris'te ikamet etti. 1818'de annesinin babası John Fitzgerald'ın ölümü üzerine İngiltere'ye döndüler. Annesi, büyük bir zenginliğe sahip babasının tek vârisi olduğundan aile onun soyadını kullandı. Edward, Suffolk'ta Bury Saint Edmunds şehrindeki King Edward VI Grammar School'da (1821) okuduktan sonra 1826'da girdiği Cambridge'deki Trinity College'ı 1830'da bitirdi. Bu sırada, sonraları İngiltere'nin en meşhur şairlerinden olacak Alfred Tennyson, büyük romancılarından biri olacak William Makepeace Thackeray ve tarihçi Thomas Carlyle ile arkadaşlık kurdu. Maddî durumu çok iyi olduğu halde gösterişten uzak bir yaşam sürdü. 1844 yılında genç dilbilimci Edward Byles Cowell ile tanıştı. 1845'te şair Bernard Barton'un kızıyla yaptığı evliliği ancak bir yıl sürdürebildi. Cowell'in teşvikiyle yazmaya başlayan Fitzgerald, 1851'de *Euphranor* ve 1852'de

Edward
Fitzgerald

aforizmalar antolojisi olan *Polonius: A Collection of Wise Saws and Modern Instances* adlı eserlerini yayımladı. Aynı yıl babasını kaybetti. Aforizmalarla ilgisi onun Ömer Hayyâm'ın şiirleriyle ilgilenmesine yol açtı. Cowell'den aldığı İspanyolca dersleri bu dilden çevirdiği *Six Dramas of Calderon*'un yayımıyla 1853'te ilk meyvesini verdi. Yine Cowell'den ilk Farsça derslerini 1852'de aldı ve bu dilde ilk çalışması Câmî'nin *Selâmân ü Ebsâl*'in tercümesi oldu (1856). Ardından Hayyâm'ın şiirleri üzerine çalışmaya başladı. 1857'de görev için Kalkûta'ya giden Cowell, Fitzgerald'da bulunan ve 158 rubâî içeren Bodleian Library nüshasından başka ona Asiatic Society Kütüphanesi'ndeki 516 rubâîlik bir yazma daha yolladı. Hayyâm'a ait ilk rubâîlerin çevirisi 1858'de *Fraser* dergisinde yayımlandı. 1859'da çeviriler kitap halinde basıldı. Farsça kafiye sistemine hâkimiyeti Edward'ı Ömer Hayyâm rubâîlerini çevirmede başarıya ulaştırdı. Daha sonraki yıllarda her baskıya yeni şiirler ekleyerek rubâîleri yayımlamaya devam etti. Bu arada Ferîdüddin Attâr'ın *Manîku't-tayr*'ını tercüme etti ve İspanyol yazarı Pedro Calderon de la Barca'nın oyunlarını İngilizce'ye çevirmeyi sürdürdü. 1861'den sonra yaşamına yeni bir ilgi alanı olarak deniz merakı girdi. Satın aldığı bir yat ile 1871 yılına kadar yazları kıyı şehri Lowestoft'ta geçirdi. 1877 ve 1878'de *Ipswich Journal*'da Effigy (E.F.G.) imzasıyla yazılar yazdı. 14 Haziran 1883 tarihinde bir ziyaret için gittiği Norfolk'ta öldü.

Eserleri: *The Table-Talk of John Sel-den* (S. W. Singer'in biyografik önsözüyle, London 1847); *Euphranor, A Dialogue on Youth* (London 1851, 1906); *Polonius: A Collection of Wise Saws and Modern Instances* (London 1852); *Letters and Literary Remains of Edward Fitzgerald* (ed. William Aldis Wright, I-III, London

1889; I-VII, New York 1966); *Letters of Edward Fitzgerald* (I-II, London 1894; ed. Alfred McKinley ve A. Burdick Terhune, I-IV, Princeton 1980); *Letters of Edward Fitzgerald To Fanny Kemble, 1871-1883* (ed. William Aldis Wright, London 1895); *Miscellanies* (ed. W. A. Wright, London 1900); *The Variorum and Definitive Edition of the Poetical and Prose Writings of Edward Fitzgerald* (der. George Benthham, I-VII, New York 1902, 1967); *Dictionary of Madame de Sevigne* (ed. Mary Eleanor Fitzgerald Ker-rich, I-II, London 1914); *Selected Works* (ed. Joanna Richardson, Cambridge 1962).

Çeviri: 1. Pedro Calderon de la Barca, *Six Dramas of Calderon* (London 1853); *Eight Dramas of Calderon* (London 1906, 1921; Urbana 2000); *The Mighty Magician. "Such Stuff As Dreams Are Made Of"* (London 1865). 2. Bernard Barton, *Poems and Letters* (London 1853). 3. Abdurrahman-ı Câmî, *Salaman and Absal* (özet halinde nazmen, London 1856; Ferîdüddin Attâr'ın *Bird Parliament [Manîku't-tayr]* adlı eseriyle, Boston 1899; Hayyâm'ın *Rubâ'iyât*'ıyla birlikte, London 1879; New York 1891; Chicago 1900). 4. Ömer Hayyâm, *Rubaiyat of Omar Khayyam. The Astronomer Poet of Persia* (London 1859; August Henkel'in renkli resimleriyle, New York 1929; nşr. Sir E. Denison Ross, London 1938; nşr. Jerome H. Buckley, New York 1962; nşr. Christopher Decker, Charlottesville 1997; Farsça metin, İngilizce tercüme, J. B. Nicolas'ın Fransızca tercümesiyle birlikte, Los Angeles 1997). 5. Aeschylus, *Agamemnon* (London 1876). 6. Ferîdüddin Attâr, *Bird Parliament (Manîku't-tayr) (Letters and Literary Remains of Edward Fitzgerald* içinde, ed. W. Aldis Wright, I-III, London 1889) (eserlerinin daha sonraki baskıları için bk. *A Bookman's Catalogue The Norman Colbeck Collection of Nineteenth-Century and Edwardian Poetry and Belles Lettres*, I, 253-257).

BİBLİYOGRAFYA :

Rubaiyat of Omar Khayyam (trc. Edward Fitzgerald, ed. Daniel Karlin, Oxford 2009, s. XI-LXIX; J. Glyde, *The Life of Edward Fitzgerald*, London 1900; W. F. Prideaux, *Notes for a Bibliography of Edward Fitzgerald (1901)*, London 1901; A. C. Benson, *Edward Fitzgerald*, London 1905; *A Bookman's Catalogue: The Norman Colbeck Collection of Nineteenth-Century and Edwardian Poetry and Belles Lettres* (ed. T. Bose), Vancouver 1987, I, 253-257; *The Cambridge Bibliography of English Literature* (ed. J. Shattock), Cambridge 1999, IV, 612-615; *The Oxford History of Literary Translation in English* (ed. P. France – S. Gillespie), New York

2006, IV, 101-102, 335-337; W. Stewart, *British and Irish Poets: A Biographical Dictionary, 449-2006*, Jefferson 2007, s.135-136; R. W. Ferrier, "Edward Fitzgerald a Reader 'of taste' and 'Umar Khayyâm 1809-1883'", *Iran*, XXIV, London 1986, s. 161-187; Esmail Z. Behtash, "Edward Fitzgerald and Persian Literature", *Orientalia Suecana*, LVI, Uppsala 2007, s. 49-64; *Encyclopedia of British Writers, 19th Century* (ed. Christine L. Krueger), New York 2003, s. 132-133.

RIZA KURTULUŞ

FUNDGRUBEN des ORIENTS

1809-1822 yıllarında
Viyan'a da yayımlanan
şarkiyat dergisi.

Joseph von Hammer tarafından çıkarılan "Şark'ın hazineleri" unvanlı dergi, XVIII. yüzyılın sonlarında ve XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde önde gelen isimlerle temsil edilen, hayalhânelerde yaşatılan romantik Şark algılamasının en önemli yayın organlarından birini teşkil eder ve Şark'ın üç büyük dilindeki başta dinî metinler olmak üzere en önemli felsefe, edebiyat ve tarih eserlerinin tanıtılmasını ve neşrini amaçlar. İkinci defa geldiği ve elçilik müsteşarı olarak dört yıl kaldığı İstanbul'dan ayrılıp Eflak'ta Avusturya konsolosluğunda kısa süren diplomatik kariyerinin ardından Viyana'ya çağrılan (14 Temmuz 1807) Hammer Şark'a dair ilgisini, çevresinde bulunan özellikle Arapça ve Farsça öğrenmiş ya da öğrenmekte olan seçkin bir aydınlar zümresiyle devam ettirir; Şark'ın gizemleri, keşfedilmeyi bekleyen hazineleri arasındaki toplantı ve sohbetlerin ana konusunu oluşturur. Şark'ın definelerini ortaya serecek bir dergi fikri, Viyana'da temmuz ayında bir pazar günü Hammer'in zengin ve Şark'ın efsununa kapılmış, bilhassa Arap atlarına meftun, iyi derecede Arapça öğrenmiş bir aydın olan Kont Wenzeslaus Rzewuski ile birlikte yaptıkları bir at gezintisi esnasında doğar. Bunun üzerine kont Şark edebiyatı için neler yapabileceğini, kendisinin bu konuda nasıl faydalı olabileceğini sorar. Hammer de eskiden beri hayalini kurduğu bir projeyi dile getirir ve Arapça-Farsça, Türkçe eserler dışında çivi yazısı, hiyeroglif dahil antik metinlerin, kısaca Asya'nın derinliklerine kadar Şark'a dair her şeyin bütün Avrupa kültür dillerinde olmak üzere kaleme döküleceği bir dergi çıkarabileceklerini söyler. Fikir kısa zamanda olgunlaşır ve altı ay kadar sonra 1809 başlarında kuruluş aşamasına gelir. Sembolik bir anlamı olmak üzere kuruluş günü için 6 Ocak'ta kutlanan "Şark'tan